

KARACADAĞ

12

KARACADAĞ

Diyarbakır Halkevi Tarafından ayda bir Çıkarılır

Ekonomi ve Yerli Mallar Haftası

Yazan : Şeref Kışmır

Bu haftanın amacı, Ulusal ekonomi ve artırma kurumunun amacını yurttaşlara tanıtmak ve bu amaçlar üzerinde bütün yurttaşların birlikte hareketini yaratmaktır. Ulusal ürünlerimizi tanımak ve tanıtmak yurttta sürümünü temin etmek bu amaçların başında gelir.

Eğer yurdumuzu seviyorsak ; onu tanıyor, onun bütün nimetlerinden payımızı alıyor, yaşamamızı ona uyduruyoruz demektir. Yoksa yurdun servetlerini tanımadan , yurdun ürünlerini [hayvan, ekim, meyva, orman, maden, endüstri] kullanmadan mevcut bir yurd sevgisi olamaz. Böyle bir sevgi belki bir insiyaktır ; asla şuurla yapılmış bir hareket değildir.

Dün şark meselesi, şarkın müstemleke haline getirilmesi ham madde satan ve mamul eşya alan pazar yeri olması demektir. Bu gün ise şark meselesi, şark memleketlerinin siyasi ve iktisadi bir bütünlük haline girmeğe ça-

lışması demektir. Modern Türkiye, ebediyete kadar yaşayacak olan Türkiye ; ancak acunda iktisadi bir birlik olacak olan Türkiyedir. Bu amaca varabilmek için yurdumuzun her sahadaki ürünlerini tanımak, kullanmak, onların artırılmasını kolaylaştırmak, paramızı yerli mallarına vermek, bir kelime ile milli sermayemizi artırmak icap eder.

Bu gün paranın ferd için içtmai, iktisadi bir tahakküm vasıtası olduğunu bilmeyen yoktur.

Fertlerden müteşekkil sosyete-lerde, hele harp sonu dünyasında Ulusal ve uluslar arası davalarının başında ekonomi davalarının bulunduğu şüphesiz götürmez bir hakikattir.

Yirminci asırda parasının artırımını bilmiyen, yabancı mallarını kendi ürünlerinden üstün tutan, ticaretin manasını anlamıyan, tasarrufsuz ve yersiz istikraz yapan bir siyasi teşekkül acunda yer

bulamaz. Kökü ve özü çürümüş bir çınar gibi osmanlı imperatorluğu gibi yıkılıp gider.

Osmanlı imperatorluğu, bozuk idare fena siyaset, yolsuz ve yersiz bir ekonomi politikası içinde yuvarlanıp giderken Avrupanın makinalaşan senayii kısa bir zaman sonra osmanlı imperatorluğunu tipik bir yarı müstemleke vaziyetine getirmişti. Münbit topraklarımızın yetiştirebileceği mahsüller ekilmez ; ekilsede kullanılmaz, ölümden kurtulabilen tezgâhların dokumaları giyilmez olmuştu.

Açık gümrük tarifesi, Avrupanın gözleri kamaştıran parlak yiyecek ve giyeceklerine karşı evvela arzu önüne geçilmez bir sel halinde memleketi felaketten felakete sürüklüyordu . Nihayet osmanlı imperatorluğu yeni Türk Cumhuriyetine son bir miras olarak dört bucağı düşman işgalı altında, minareleri yıkılmış camiler, damları çökmüş kerpiçten evler, münbit sahaları taşlar ve bataklıklarla dolu bir harabezarla yekünü yüzlerce milyonluk bir borç bıraka bilmişti. Türk ulusu kanlı ve yorucu çarpışmalardan sonra öz yurdunu kurtardığı gün [Askerî ve siyasi zaferlerin iktisadi zaferlerle tahkim edilmesi] lüzümüne inanmış olarak yeni bir savaşa girdi. O savaş bu gün devam ediyor ve edecektir. Aradan geçen şu kısa zaman zarfında yurdun en kenar kısımlarına kadar ilerlemekte olan Tren hatlarımız , bir çok sahalarda tütmeğe başlayan fabrika bacaları-mız, bankalarımızdaki millî sermayemiz bütçemizin mütevazın bir şekilde giderek seneden seneye

gelirinin yükselmesi, ticarethanelerimizin vitrinlerini süsleyen yerli mallarımız büyük ulusumuzun bu savaşta da galibiyetine en büyük birer delildirler.

Kısaca demek istiyorum ki ; kendi malmızı kullanmazsak cebimizdeki parayı yarınımızı düşünerek sarf etmezsek bizden sonra geleceklere bırakacağımız miras osmanlı imperatorluktan bize kalan mirastan daha acı daha korkunc olur. Onun için deyişümki ; bizden sonra geleceklerin lânetle anacağı bir ferd veya sosyete olmak istemiyorsak muhakkak yerli ürünlerimizi yeyelim. Masrafımızı lazancımıza göre tanzim edelim. Böylece de çocuklarımızın hürmet ve saygı ile anacağı bir sosyete olalım.

Şeref kişmir.

KARACADAĞ

(Karacadağa Girenken)

Ünlü karacadağım işidince adını
Sevinçle dolar gözüüm içim ürperir durur.
ATATÜRK'ün izinde yürümenin tadını
Türküm diyen yürekler senin bağrında bulur.

Haykırırsın yardımun sevincini yasını
Altı okun anlamı sende kıvılcımlaşır.
Ulus senden öğrenir tutuşup yanmasını
Ülkü yolunda gençlik seni kalbinde taşır

Devrimin gür hızından almışsın öz payını
S'nin kalbinden doğan en demokrat duygudur.
Ayrılmı altı oktan gerili tut yayını
Karacadağ aından duyduğum anlam bulur.

Karacadağ ; bir dağın coşup dile gelişi
Karacadağ ; bir dağın kalplere girişidir.
Karacadağ ; toprağın göklere yükselişi
Karacadağ ; göklerin toprağa inişidir.

Şerafeddin Uğurtegin

Diyarbakırlı Bilginler ve Ozanlar

Hamit

Yazan : A. Şevket Kavut

Halil hamit, Osman adlı bir gümrük memurunun oğludur. 1185 (M. 1771) senesinde şehrimizde doğdu. Tahsili için istanbula gitti. 1217 (M. 1801) de divan kitabetele Belğırada tayin o'undu. Bundan sonra on iki sene vüzera hizmetlerinde çalıştı. 1230 (M. 1814) te Diyarbakıra döndü. 1245 (M. 1829) yılında vefat etti..

Hamit'ten

Gazel

*Bir yaratmış zatı pakin kudretü mevla senin
Yok cihan bağında mislin ey güllü rana
Fasl olurdu defteri hicran ile davayı dil
Ger müyesser olsa bir gün vuslatın tenha senin
Geçmem ey mehpere bir müyinden olsam çak çak
Dilde nakşolmuş hayalın ey mehî yekta senin
Bezmi tari ruşen eyler şulei şem'i ruhun
Nur ile tahmir olunmuş kametin güya senin
İster öldür isteret şayeste lütfi hitap
Canu dilden aşıkındır (Hamidi) şeyda senin*

Faik

Mehmet Faik Diyarbakırlı Şeyh Mustafa Safi efendinin oğludur. 1240 (M. 1824) yılında doğdu. Tahsilinden sonra bazı memuriyetlerde bulunmuştur. Pek genç iken 1262 (M. 1846) da hayata gözlerini yumdu. Mezarı boludadır.

Ey Gönül

*Ey gönül cami safadan badei gülğün için
Bezmi meyde behreyap üstadedir kan ağlasun.
Ey gönül bağı fenada dil verip candan geçen
Narı hasretle yanan pervanedir kan ağlasun.
Ey gönül kisuyi dilberde esiri mihnet ol
Sineni çak et seherde andelibi firkat ol
Bend olup zülfü dilâraya nedimi hidmet ol
Kul olan sultanına biçare derman ağlasun.
Ey gönül sehbayı aşkı kana kana içe gör
Talibi didar olup hep masuvadan geçe gör
Mübtelayı yar olup ağıyarı yardan seçe gör
Derdü aşk ile yanıp cananına kan ağlasun
Ey gönül tiri belâsü dilberin bu sinemi
Pare pare eyledi asla bulunmaz merhemi
Serbeser cismim harap etti anın cevru gami
(Faika) âşüfte dil leyli nahar kan ağlasun*

Cazip

Asıl adı halilidir. 1250 (M. 1834) hududunda şehrimizde doğdu. Diyarbakır halife Ömer araplar tarafında: zapt edilirken ilk vali olan Sa'saatül Abid adlı zatın soyundan olduğu söylenmektedir. 1260 (M. 1844) senesinde babasile birlikte Mekkeye gittiler. Tezkirei şuarai Amidte yalnız iki beyti kayd edilmektedir. Başka hiç bir Tezkirede manzumelerine tesadüf edemedim.

Cazipten

*Ateşin ruhle o canan gelecek bezmimizde
Zülfü halından anın ud ile anber tütecek
(Cazibin) cezabi gibi taki efendim göresin
Bu gece görki efendim ne hünerler tütecek.*

Avni efendi

Ali Avni Hacı Rağıp ağasının oğludur. 1243 (M. 1827) de Diyarbakırda doğdu. Tahsilinden sonra Diyarbakırda mukayyitlikte ve evrak müdür muavinliğinde

bulunduktan sonra evrak müdürü oldu. 1289 (M. 1873) te vefat etti. Gayri matbu bir divançeye maliktir.

Gazel

*O maha munhasırdır ğurrei ğağrayı istiğna
Abestir mahrular eylese davayı istiğna
O şahı bişveri hüsnünde biri hamei kudret
Beratı hüsnüne çekmiş zehi tuğrayı istiğna
Yedi takdiri hikmet işlemiş tari nezaketten
Çıkarmış bir musanna muteber kâlayı istiğna
Boyunca desti hayati kader biçmiş de giydirmiş
O mevzâm, kameî zibaye bir dibayı istiğna
Hakikatte adem ta âlemi balâya nazetti
Cihanda kalmadı hûbani dehre cayı istiğna
Aman ey servi nazım durbin ol bezmi işaretde
Deler senki siyahu penbei minayı istiğna
Bilir erbabi mânâ kadrini eş'arımın Avni
Mukarrerdir ki her nazmında var mânâyı istiğna.*

A. Şeyket kavut

(Arkası VAR.)

Diyarbakır Kitabeleri

Y : S. Savcı

Bölüm 3 Selçuklara ait kitabeler

Kitabe No. 18

Besmele.. Mimma emere biame-
lihi.. ihî.. (bu kadar okunabildi)
min malihi el-sultan el-muazzam
şahinşahil - azam sultan arzillah
ve maliki bilâdillah muizzül-dünya
vel-din ve celâlül-devle ve cemal-
ül-ümme ebül-Ali Melekşah bini
Alberslan (böyle yazılı) eazzel-
lahü nasrahu fi vilâyetihî el-ecell
fi emril - melik umdetül - devle
şemsül-din ebi Ali el-hasen bin
abdülmelik edamellahu ayyamehu
ve cera zalike alâ yedeyil-kadi
ebi nasır Muhammed bini Abdül-
vahid fi seneti ihda ve semanine
ve erbeamivel-benna Muhammed
bini selâmetül-rehavi.

Bu burcun cenup yüzünde
ve kitabenin hizasında (El-izzetü
lillah) şimal yüzünde de küçük
bir mihrabın üzerinde Lâilâhe
illallah Muhammedül - resulullah
cümleleri yazılıdır.

Bu kitabe Melekşaha ait olup
evli beden ile urfa kapısı arasın-
da ve hemen evli bedeninin şimalen
yanındaki burcun garp cephesine
yazılmıştır. Bir kaç yerinde
muhtelif hayvan resimleri vardır.

Kitabe No. 19

Besmele. Mimma emere biam-
elihi vel-infaku aleyhi min malihi
sultanul - muazzam şahinşahil-
azam sultanü arzillah ve maliki
hamdillâh (burada 3 kelime oku-
namadı kırık ve silinmiştir.)
muğisül-dünya vel-din celâlül-dev-
le ve cemalül - mille ebül - ali
Melekşah bini alberslan eazzellahu
nasrahu fi vilâyetihîl-ecell (bir
kelime okunamadı kırıktır.)
Şemsül-din umdetül-devle ebi
ali el-hasen bini abdül-melik
edamellahu eyyamehu ve cera
zalike alâ yedeyil-kadi ebi nasır
Muhammed bini ali el-vanî Fi
seneti selâse ve semanine ve
erbeamie vel-benna Muhammed
bini selâmetül-Rehavi.

Ulu Camide

Kitabe No. 20

Besmele. kelimei tevhid. emere
biamelihi el-sultanul - muazzam
şahinşahil-azam seyyidi mülükil-
'ümem mevlelarabi vel-acem
muizzül-dünya vel - din celâlül-
devle ebül-fetih Melekşah edam-
ellahü sultanehu fi vilâyetihîl-vezir
el-seyyid el - ecell şeraful-din
amidül-devle tacül - vüzera ebi
mensur Muhammed bin mham-
med bini cehir. Edamellahü ey-
yamehu ve cera zalike alâ yede-

yil-kadi el-ecell mecdül kudat ebi Nasır Muhammed bini Abdül-vahid el-vekil Ahmed bini muhammed el-kiddisi Fi seneti erbea ve semanine ve erbeamie.

Bu kitabe sultan melekşaha ait olup ulucaminin garp cenalının avluya bakan pencereleri üzerinde bir satır halinde güzel bir küfi ile yazılmıştır. Taşları beyazdır.

Tercemeler

Kitabe No. 18

Besmele.. Ümmetin cemali,, devletin celâli,din ve dünyaya izzet veren, Allahın şehirlerine malik, Allahın yerlerinin sultanı en büyük padişah, tazim görmüş, Sultan Alinin babası Alperslanın oğlu melekşah (Allah nusretini aziz etsin) malından... yapılmasına emretti. devletin umdesi, mülkün kıvamu, dinin güneşi, Alinin babası Abdülmelik oğlu Hasanın ulu vilâyetinde, (Allah gününü uzun etsin), Nasrın babası Abdülvahtin oğlu Mehmedin idaresinde, 481 de cereyan etti. Mimarı urfali Selâmenin oğlu Mehmed'dir.

Kitabe No. 19

Besmele.. Miletin cemali, devletin celâli, din ve dünyanın muhafızı (üç kelime yok) Allahın hâmdine malik, Allahın yerlerinin sultanı, en büyük şahinşah, tazim görmüş sultan, Alinin babası Alparslanın oğlu melekşah masrafı kendine ait olmak üzere (Allah nusretini aziz etsin) (devletin umdesi, dinin güneşi, "bir kelime"

Alinin babası Abdülmelik oğlu Hasan "Allah günlerini devam ettirsin"ın ulu vilâyetin de yapılmasını emretti. Bu iş Nasrın babası Vanlı Alinin oğlu Kadı Mehmedin idaresinde 483 senesinde cereyan etti. Mimarı urfali Selâmenin oğlu Mehmed'dir.

Kitabe No. 20

Besmele .. Kelimei tevhid.. Fatih, devletin kelâli , din ve dünyanın muizzi, Arap ve acemin efendisi ümmetlerin meliklerinin beyi en büyük şahinşah, tazim görmüş sultan Melekşah (Allah saltanatını daim etsin) (vüzeranın tacı, devletin mutemedinin şerefi, ulu bey Vezir Cehir oğlu Muhammedin oğlu ve Mensurun babası, Allah günlerini uzun etsin, vilâyetinde) yapılmasını emretti. Bu iş kadıların şerefi, ulu kadı Abdülvahid' oğlu Muhammedin vekili bulunan Muhammedilkiddis oğlu Ahmedin idaresinde 484 senesinde cereyan etti.

Tenkit

Kitabe No. 18

(1) Besmele.. (5-6 kelime) el-sultanul-muazzam (2) şahinşahlirazam sultani arzillah ve maliki bilâdillah (1 kelime) muizzüldünya ve (3) el-din celâlül-devle (1 kelime) el-mille ebül-fetih Melekşah ibni alberslan eazze (el) lahü nas(r) fi vilâyetil-emir (?) (4) kıvamül-mülk şemsül-devle ebi Ali el-Hasen ibni abdülmelik edamellahü eyyamehu ve cera zalike (5) alâ yedey el-kadi ebi Nasır Muhammed bin Abdülvahid

fi seneti isna ve semanine ve
erbeamie vel-benna Muhammed
bin selâme el (1 kelime)

Bu kitabeyi doğrusu olan
Süleyman savcının kitabesi ile
karşılaştırılmalı.

kitabe No. 19

Bu kitabe Amîd'da yoktur.

kitabe No. 20

Besmele.. kelimeî tevhid.. em-
ere biamelihi el-sultanül-muazzam
şahinşahil-azam seyyid (2) mülükil-
ümem mevlel - arabi vel - acam
muizzül-dunya vel-din celâl el-
devle ebül-Fetih (3) melekşah
bin Alberslan... kroşeler : rasında
tahminen 16 kelime) (4) edamel-
lah sultanehu fi vilâyetil-vezir

el-seyyid el-ecell şerefül-din amîd
(5) el-devle tacül-vüzera ebi Man-
sur Muhammed bin muhammed
bin cehir edamellahü eyyamehu
ve cera zalike alâ (6) yedey
el-kadî (el-ecell ebi nasır Muha-
mmed ibni Abdülvahid.. Kroşeler
arasında tahminen 10 kelime)
(7) fi seneti erbea [?] ve semani-
ne [?] ve erbeamie...

Okunamadığını söylediği sözler
zaten yoktur. Kitabe eksik değil-
dir. Farkında olmiyarak çıkar-
ma ve katma yapmıştır. Süleyman
Savcının kitabesile karşılaştırılmış.

K. Baykal

Diyarbakırdan Kulpa

Şeref Kışmır

Yurdumuz hakkında kati ve sahih bilgi edinmemiz ancak yurdumuzun her köşesini en tenha yerlerine kadar görmekte tetkik etmiş bulunmakla mümkün olabilir. Bir yurdun tarihi ve tabii servetlerini bilip hal ve istikbâl için o servetlerden istifade etmek yurdun sahibi olmanın en nühim temelidir.

Bu günkü yurdumuzda yüksek bir medeniyet seviyesine ulaşmış olan atlarımızın şerefli mazisini bilmek, onlardan kalan medeniyet eserlerini tanımak bizleri istikbâle götürecektir en emin bir yoldur. Ancak bu sayede atlarımızın bıraktıkları mirası muhafaza etmiş, onların çocukları olmağa layık, bizden sonra geleceklerin hürmetle anacağı bir sosyete oluruz. Aksi takdirde istikbâle yanlış bir yoldan gider bizden sonrakilerin lanetle anacağı bir sosyete olmaktan kurtulamayız.

Yakın senelere kadar yurdumuzun ne tabii, ve nede tarihi servetlerini tanımıyor, onlardan istifade etmek lüzumunu hissetmiyor veya edemiyorduk. Bu sahada da Türk ulusuna yaraşacak en doğru yolu gören cumhuriyet hükümeti bir taraftan yurdun tabii servetlerini mütehassıs heyetler vasıtasile araştırırken, Ebedi şef ATATÜRK'ün yüksek himayelerinde kurulan tarih

ve Dil kurumlarını Türkün şerefli mazisini bulmak, öğretmek ve korumak için hummalı bir faaliyete geçirdi. Müsbet yollardan giderek bir an evvel gayesine ulaşmağı düşünen tarih k. Halkevlerine gönderdiği bir tamimle bölge dahilindeki mağaraların tesbitini istemişti. İşte bu yazımda Kulp ve Silvan mıntikasındaki mağaraları tetkik ederken not defterimden çıkarabildiğim şu mâlûmatı şark yaylasını bilmiyenlere, Diyarbakır ve civarını tanımak isteyenlere belki yardım edebilir düşüncesile yazmayı muvafık gördüm. Bu tetkik seyahatı ve mağaralar hakkında istenilen mâlûmat daha o zaman yazılmış ve icabeden yere verilmiş olduğundan o noktalara tekrar temas etmiyerek okuyucularımı Diyarbakırdan Kulp'a, Kulptan Silvan ve tekrar Kulp' Diyarbakır'a getirmeye çalışacağım.

Pazar günü, başta halkevimizin başkanı Bay Cahit Çubukecu olduğu halde saat 12,5 Diyarbakırdan ayrılmışdık. Beş dakika sonra otomobilimiz dicleyi en dar yerinde kateden Silvan köprüsünün (Abbasiler devrinde yapılmıştır.) üzerinden karşı tarafa geçiyordu. Dakikalarca ağaçsız ve 550 - 600 metre vasatı irtifada bir yayla üzerinden ilerlerken birden bire Diclenin bu mıntakadan aldığı

Ambar çayı vadisine girdik. Ambar köprüsü harap bir vaziyette olduğundan otomobilimiz suyun az derin bir yerinden geçmeğe hazırlanıyordu ki yeni bir köprü yapmak için çalışan amele ve mühendisleri gördük. Silvanın Başding nahiyesinden sonra otomobilimiz dakikalarca süren buğday tarlaları arasından geçmeğe başladı. Buğday başakları bir denizin dalgalanması gibi hafif hafif sallıyor, güzel bir hışırtı ile ufka kadar uzayan boz renkli ovaya başka bir zevk ve güzellik veriyordu. Nihayet dar bir boğaz içinde on beş dakika sağa sola kıvrıldıktan sonra Hazroya girdik.

Hazro Şimşim dağının yamacında taştan binaları, osmanlı devrine ait olduğu mimarisinden belli olan büyük camii, köyün içerisini dolduran yeşil ağaçları ile hakikattan şirin bir nahiyeye merkezi. Geç vakta kadar Hazro camii ve eski bir eser diye tanıttıkları köprüyü görmekle meşgul olduk. Civardaki mağaralar hakkında malumat edindik. Akşam yemeğine Hazro beylerinin konağına götürülmüştük. Köyden, buğday ve pirinç mahsullerinden konuştuk. yemeğe buyurun dediler; 15 kişi alabilecek kadar büyük bir sini üzerine çeşitli olan yemekleri ve meyvaları sıralamışlar, ortasında büyük bir lenger pirinç pilavı bulunan bir sofraya ile karşılaştık. Herkes arzu ettiği yemekten yiyebiliyor biraz eğilerek pilav lengerinede uzanıyordu. İşte böyle bir sofranın başında ev sahibi ATATÜRK'ün Hazroda bulunduğunu ve bu binada bir hafta kadar kaldığını söy-

leyince Ebedi şefin 22 yıl önce yurdumuzun bu parçasını kurtarabilmek için Silvan ve Kulp mntakalarında rusları takibederek Muş ve Bitlisi istirdad eylediğini hatırladım. ATATÜRK'ün bu noktada kaldığı oda büyük avluya açılan, köyün umumi manzarasını, yeşil Hazro vadisini gören büyük pencerelerle konağın en iyi bir köşesini teşkil etmektedir. O büyük kumandanın Rusları kovalamak için icabeden planları yaptığını, emirleri verdiğini, sonradan eserini gördüğümüz yüce fikirlerin belki ismini dahi işitmediğiniz Hazronun bu mütevazı odasında verdiğini düşündükçe büyük bir heyecan ve sevinç duyuyordum.

Ertesi gün köye bir saat mesafedeki Tercil kalesini görmeğe gittik. Bu kalenin millattan epey bir zaman evvel buraların hakimi olan bir çok Eti boylarının, komukların, mezopotamyanın kuzeyinde yaşamış olan Türk boylarının, Asurluların, daha sonraki devirlerde oğuzlar, Akkoyunlular, Abbasiler Safaviler ve nihayet Yavuz zamanında mühim bir istinat noktası olduğunu düşünüyor heyecanlanıyordum. Uzunca bir yokuştan sonra sekiz haneli tercil köyüne girdik. Oturmuş olduğum kayanın üzerinde bir taraftan köylülerin ikram ettiği soğuk suyu içiyor, diğer taraftan yıkılmış olan burçlar, büyük küteller halinde düşmüş olan harçlı kiremit ve taşlar bana yüzlerce yıl evvel buraların sahibi olan türk boylarının her gün bin bir gaile içinde cereyan eden hayatını hatırlatıyordu. Otuz dakika sonra kalenin duvarlarından içeriye girdik, mescit vazifesini görmüş harap bir

burç, yıkık bir kilise, ev bakiyeleri olduğu belli olan bir çok yığınlar ve çukurlar tuğla ve taştan ibaret yıkık kale duvarları harap olmuş bir küçük kasaba hissini veriyordu. Dağın batı tarafındaki yamaçtan inerek iki harap binanın bulunduğu bir yere geliyoruz. Burası bir ermeni manastırırır. İçerisinde karanlık odalar ve bunların birisinde bir mezar vardır. Duvarlar haç ve çifte haçlarla süslü başka bir işaret yoktur. Biraz yukarıda büyük bir kaynağın baş tarafında Tercil kalesine giden oldukça geniş bir yol var, bu toprak altından giden yol biraz evvel kale duvarları içinde gördüğümüz gizli yola açılmakta imiş. Tekrar Tercil köyüne geliyoruz, Soğuk bir kaynağın kenarında hazro beylerinin epey bir zaman evvel

yaptırırış oldukları taşları sökülürmüş ve yıkılmış bir konağın harabeleri önünde biraz istirahattan sonra yokuştan aşağı indik. Geriye döndüm kalenin krokisini yapmağa başladığım zaman geceleyn Diyarbakırı görebilecek kadar ovaya hakim olan tercil dağının kenarına bir tekke gibi sarılmış bulunan kale duvarları, bana «uğurlar olsun senden sonrada daha bir çok kimseler bu yamaçlara çıkacak, bu tepeleri tırmanacak beni görmeğe gelecek fakat geçmiş ve gelecek asırların tabii ve beşeri hadiseleri beni harap ettiği ve edeceği için azemetimi göremiyecek der gibi geldi »

Şeref Kışırır

Anadolu Seyahatı

Ankara Ziraat fakültesi profesörlerinden Gern Gross'un Anadolu isimli eserinden terceme

Geceleyn geç vakit Diyarbakıra geliyoruz. Bu istasyon Haydarpaşa -- Ankara -- Diyarbakır postası ve toros ekspresinin son istasyonudur. Sabahleyn Ziraat Direktörü bizi vilâyetin en yüksek memuru vali ile mutaz ziyaret ve selâmlaşmayı yapmak maksadile vali konağına götürüyor. Daha bu kısa görüşte şehrin kendine has güzelliği gözlerimizin önüne seriliyor.

Şehir Diclenin sağ sahilinde yüksekte bir bazalt kayası sırtında yatıyor. Otelin arkasında sağlam siyah bazaltlardan yapılmış kaleyi delen sivri bir kemerin altından geçiyoruz ve kendimizi çiçek ve ağaçlarla süslü kal'eyi, tarihî binalarla çevreleyen geniş bir meydanda buluyoruz. Konağın sağından bina aralarından geçilince korkunc bir uçurum görülür. Buradan burçlarla taçlanmış kale duvarı aşağıya doğru uzayor ve kal'e aşağıda zemine yakın çatlamış ve harap olmuştur. Diğer yanda burçlarile, mazgallarile tekrar yükseliyor ve kavsın kıvrımında bu harikulâde şehirin kaya platosuna intikal ediyor. Bu manzara güzelliklerle dolu doğu kuzey tarafında namütenahilere gözlerimizi okşayarak seriliyor. Diele yüz metre altımızda arızasız akıp gidiyor. Sahili küçük

kamış kulübe ve etrafı siyah noktalarla süslenmiş. Bunlar ırmağın devamı boyunca, muntazam mesafelerle görülüyor. Noktalar Diyarbakırın karpuzları, ötekilerde bekçi kulübeleridir.

İzmirin çegirdeksiz üzümü, Aydının inciri, Amasya ve Malatyanın elması, Trabzonun fındığı, Samsunun tütünü, Gazi antebin fıstığı gibi Diyarbakırın da karpuzları meşhurdur. Bunların ağırlıkları 50 kiloya kadar variyor ve yakıcı güneşte çok kıymetli bir soğukluk oluyorlar.

Şehrin ortasında sasanilerden kalma hususiyeti haiz bir saray var. Muhteşem bir kapı ile geniş bir avluya giriliyor. Bunun ortasında günün her saatinde müslümanların abdest almak için oturdukları bir şadırvan var. Sarayın arka yanında kemerler üstünde cephesi yükseliyor. Burası fevkalade zengin ve süslü kapitüller ve güzel bir firizle tezyin edilmiştir. Bu esas bina şimdi askeri depo olarak kullanılıyor. Sarayın sol tarafı şehirin en belli başlı camiini, Ulu camii teşkil ediyor.

Bir ecnebi bu gün Diyarbakıra her ne kadar nadiren geliyorsa da her yerde çok samimi bir dostlukla ve misafirperverlikle karşılanıyor. Bu hususta

eşsiz olan rehberimiz Diyarbakır Ziraat Direktörü bizi bu camii minaresine çıkardı. Buradan doksandan fazla kavşile şehri kuşatan kalenin muhiti görölüyor. Böyle yüksek ve uzaktan bulutsuz bir sema içinde beyaz ve kırmızımtırak minarelerin yükselişlerini görmek ne zevklidir. Dicle; semanın geniş kubbesi altında genişliyerek şehrin yanında uzakta yarı daire kavis yaparak durgun ve sakin akıp gidiyor. Doğuda gözlerimiz köprünün sıra kemerleri güzelliğine hayran oluyor. Çepçevre etrafta ekilmiş ve boş ateş sarısı arazi parlıyor ve sonsuz bir sirk tesirini uyandırıyor.

Akşamleyin tasvir edilen köprüden Dicle'nin sol sahilini geçtiğimizde akşam güneşi altında şehrin yükselen kayalar üstünde mağmum ve tehditkâr ve fevkalâde ahenktar renkli bir manzarası vardı.

Sonra akşam serinliğinde güzel hâllarla döşenmiş bir kamış kulübede kavunlarla serinlediğimiz esnada ayaklarımızın altında Dicle'nin sarı, aceleci dalgacıkları maniasız akıp gidiyordu.

Bu şehirin süslü kemerlerle saray biçiminde inşa olunan evleride zikre değer. Bu evlerde çok muhtelif tarzda kullanılan siyah bazaltlarla beyaz kireç taşları ruha ferahlık ve canlılık veren bir tesir uyandırıyor. Bu evlerin her birinde ve hatta bir çok dükkânlarda bir havuz suyu akar ve şırıldar. Bu su Diyarbakırda çıkan ve her yerde kullanılan « Hamravat » suyudur.

Ömer İzgil

Diyarbakır , Dicle ve Karpuz Manileri

Derleyen : A. Ş. Kavut

Diyarbakır elini
Saram ince belini
Küstünse gel barışak
Naz etme ver elini.

Diyarbakır dört yoldur
Suyu güzel ve boldur
Senden ricam bize gel
Ben içeyim sen doldur.

Diyarbakır diyarım
Yar itirdim ararım
Gelip giden yolcudan
Her gün yarı sorarım

Diyarbakır şehrini
Sevdim bütün yerini
Bildim bana yar olmaz
Boşuna çektim kahrını.

Diyarbakır sarayım
Seni kimden sorayım
Mektuban hayran oldum
Gül cemalin göreyim.

Diyarbakır dört kapı
Git bak o yar ne yapı
Beni gördüğün zaman
Başka sokağa sapı

Diyarbakır diyarım
Hülyamı koma yarım
Bilmem ne ettim darıldın
Gelde barışak yarım.

Dicle gibi ak güzel
Gül menekşe tak güzel
Ben sokaktan geçerken
Percereden bak güzel

Dicle gibi akamam
Her çiçeğe bakamam
Babam görse öldürür
Pencereden bakamam.

Dicle etrafı bostan
Bir ziyan gelmez dosttan
Aklım başımdan gider
Yarı düşündüğüm an.

Dicle yanında diken
Yaktın konca gül iken
Hak sana bırakmaya
Üç günlük gelin iken.

Dicle ötesi bağlar
Aşkın kalbimi dağlar
Bu ateşe dayanmaz
Ne hastalar, ne sağlar.

Dicle içinde kaya
Eğildim baktım suya
Cahil ömrüm çürüdü
Günleri saya saya.

Dicle suyu bulanık
Yüzüme bakma alık
Beni aldatacaksan
Sana komiya halık.

Ocakta duman olur
Gün ol zaman olur
Diyarbakır karpuzu
Her yerden yaman olur.

Karpuz getir dileyim
Aç yorganı gireyim
Uyan uyan sar beni
Yar olduğun bileyim.

Karpuz kestim sulandı
Yedim midem bulandı
Kırılalı kollarım
İnce bele dolandı.

Karpuz kestim yiyecek yok
Halin nedir diyen yok
Ben yarım kavuştum
Gözün aydın diyen yok.

Karpuzun al dilimi
Nettin benim gülümü
Gülümü koklayanlar
Göze alsın ölümü.

Karpuzlar yenmez oldu
Sıcaktan her yer soldu
Bir tek yar sevdim, o da
Bir gidip gelmez oldu.

Şiir Müsabakası

Komitemiz Halkevi mevzuu üzerinde bir şiir müsabakası açmıştır. İştirak edenlerin şiirlerinden münasip görülenleri dergimizde neşir edilecektir. Yazılar komite tarafından tetkik edilecek ve kazananlardan birinciye 10 ikinciye 7,5 üçüncüye 5 lira nakdi mükâfat verilecektir. müsabaka müddeti 10 ikinci kânun 939 dan itibaren üç aydır.

Dergimiz aşağıdaki tertip üzere çıkacaktır

- 1 — Baş yazı
- 2 — Mahalli yazılar
Tarih ve coğrafya
Dil ve edebiyat
Halkiyat
- 3 — Memleket yazıları
- 4 — Fikir ve san'at
- 5 — Müsabaka yazıları
- 6 — Aylık çalışmalar
- 7 — Bibliyografya

Dergimizi Çıkarmak işiyle uğraşan yazı
işleri üyeleri

Agâh Armau
Şeref Kışmır
Kâzım Baykal
Şevket Kavut
Ömer Öner
Sadık Özbek

Okul ve Ev

Yazan : Ö. Öner

Bilhassa ilk okullardaki randımanı artırmak işi bir çalışma ve bir tedbir işi olmakla beraber bir el birliği işidir. Okul ve evin elbirliği .

Kültür Bakanlığı , yerinde ve zamanında gönderdiği emir ve genelgelerile bu sahada yapılacak işleri alakadarların gözleri önüne yaymıştır. Bu esaslar dahilinde her öğretmen yürümeğe gayret eder. Bununla beraber , tahsillerini bitirmiş oldukları beş ve altı sınıflı öğretmen okulları onlara kâfi denecek derecede bilgi ve enerji vermiştir. Emin olabildiğimiz kültürçülerimizin ideal gayretlerini de bu esaslara ilave edecek olursak randıman için atılan adımları bir kat daha takviye etmiş sayılırız.

Eğer bir sınıf veya okulun randımanında noksanlık mevcutsa bunun yalnız öğretmenin kusurundan doğan bir netice gibi telakki etmemelidir. O noksanlığı : belki binasızlık, vasıtasızlık veya bizzat ebeveynin alakasızlığında da aramalıdır. Öğretmen en iyi bir eğitim ve öğretim usulüne vakif olsa bu usullerin tatbikini kolaylaştıracak yardım ve vasıtalarından mahrumsa , binasızlık yüzünden mevcudu (60-70) şî bular: sınıflarda muvaffak olabilmek için ne kadar çalışırsa çalışsın gene neticenin hasıl olamayacağı muhakkaktır.

Normal faaliyet ve başarıları , ancak normal vaziyetler doğurabilir.

Buna mukabil , şimdiye kadar gösterilen gayretler görülmeyecek derecede kapalı değildir. Tükenmez enerjimiz sayesindeki kültürümüzde övünülecek başarılar meydana gelmiştir. Sınıftan başlayarak memleketin büyük küçük bütün kültür kurağlarını dolaşacak olursak yüzde yüz terakkinin canlı eserlerini görmekte gecikmeyiz. Misaller, bu gün birer hakikat olarak her sahada göze çarpmaktadır. Her yıl muntazaman bastırılıp neşredilen kültür istatistikleri bu hakikati göz önüne koymuştur

Şimdiye kadar meydana gelen bu tarakkileri biz yalnız maddî araçlara istinat ettirmiyoruz. Bir Türk öğretmeni şahsan çalışır. Öğretim ve eğitimde kullanacağı vasıtaları , kendi öz varlığında bulur. Onları elile yapar. Şamasını tutar. Dersini hazırlar. Ecdadından mevrus büyük bir öğretici san'at ile dersini verir. Onun için sınıfının kalabalıklığı mevzuu bahis bile olamaz. Eğitim sahada öyledir. Teneffüs zamanlarında talebelerile beraber dolaşır. Onlarla oynar, koşar ve fakat bir tarftanda onların ruhi tetkiklerine koyulur. Ruhî müşahade defterini tutar. Hasili öğretmen, günün akşamına kadar durmak, oturmak bilmez ; muttasıl çalışır. çalıştığı

içindirki kazanır.

Kazancın eksilme veya artma yolunda baş vurulacak çarelerden birisi de talebe velileriyle öğretmenlerin biri birile teması meselisidir. Yani okulla evin elele vermesi..

Çocuk günün yalnız 5 saati okullu , mütebaki saatları da evlidir. Okulda verilen herhangi bir ders ebeveynin rehberliğile işlenebildiği gibi alakasızlık yüzünden neticesiz kalabilir. Eğitim sahasında verilmek istenen güzel bir itiyat ebeveyn tarafından bozulabilir. veyahut büsbütün aksi de olur. yani, öğretmen aldanabilir.

Çocuk ev ve okulun tezatları arasında bucalar ; nihayet tereddüt başlar . Bu hal onu emniyetsizlik ve itimatsızlığa kadar götürür. işte bunun içindirki ev ve okulun birleşmesi, bu büyük mahzurlara karşı alınacak en birinci tedbirleri meydana çıkarmış olur. Her ebeveyn ve öğretmen ; elele vererek Cumhuriyetin onlara tevdi edeceği büyük davaları başarabilecek olan yavrularımızın daha iyi yetiştirilmesi yolunda ne kadar çok çalışsalar azdır. ve yerindedir.

Ö. Öner

PENBE GÜL

Bir Subayın Hatıra Defterinden

Yazan : F. Tuğray

Tepe Köyü

13 - 10 - 934

— Subay ağabey, bizde bu tayyarelerden kaç tane var ?

— Subay dayı bunları bizmi yapıyoruz ?

Tayyare meydanını düğün evine çeviren halk yığını, soluk soluğa yetişenler hayretler içinde dokunmaya korkarak seyrediyor. Yetişemiyenlerde pabuçları koltuklarında yanında ve kucagında çocuğu ile dinlenmeden koşuyorlar.

Etrafı boncuklu saçlı kızlar, kirli yüzlü oğlan çocukları ile dolu.. Bir motör sesi başları havaya kaldırdı ; meydana kaçan kadın ve çocukların avazı bu şeyi susturuyor. Koşamıyan bir kız çocuğu arkama saklandı. Bu korkunç sesin kalbine verdiği heyecan yüzünden belliyeli. moraran dudakları arasından :

— Çok korktum dediğini işittim. Dağılan koyu siyah saçlarını toplamağa uğraşırken çenesinden tutup ona, ismini sordum :

— Penbe Gül —

dedi.

Tepe Köyü
15 - 10 - 934

Tepe köy koruluğu.. Ağaçlar bu noktada bir grev yapmak için toplanmışlar gibi.. Belliki istekleri güneşi bu yere sakınarak sık ağaçların birbirinden ayrı kalan gövdelerini mor, pembe üzümlü ormanlar birleştiriyor.. Birbirinden ayrı kalan dallar on, on beş metre yukarıda büyük bir hasretle birleşiyor.

Çadırımı bu noktaya kurdurmayı şairane buldum.

Hafif bir rüzgârla yaprakların açtığı aralıklardan giren güneş altında akrep yavruları dolaşiyor. Eşyalarımı çadıra yerleştirdikten sonra koruluğu gezdim. Bu yerin bitiminde bir yol başlıyor. "Tepeköy"den torbalya,, giden yol cennete uğrayan bir hıyaben sanki Sağından iki tarafı süslü bir şerit daha çıktı. Saptım oraya.. üzeri ot yığını ile örtülmüş alçak damlı bir evin önünde 13 — 15 yaşlarında bir kaç köy kızı bir noktayı göstererek gülüp kaçtı..

Parmağı bana uzanan bu küçük Penbe Gül'dü...

..

Tepe köyü

18 - 10 - 934

Çadırımdayım... Bütün eşyalarımı yerden kaldırdım müthiş

yağmur var.. Rüzgârla karışık olmasa gök yüzüne hasret çeken bu yere uğramıyacak gibi.. Dışarda ağaçları birbirine çattıran rüzgâr yağmur, damlalarını çadırımın üstünde oynatıyor.. Bir sel yavrusu çizmelerimden içeri girmek için yol arıyor.. Son baharın koruluktaki can vermiye çalışan yapıkları bu rüzgârla canlanıyor gibi.. Diğer çadırlardan askerlerin marş sesleri geliyor..

Çamurdan korunmak için yapıklak üzerlerini seçen iki küçük ayağı çadırımın açık kalan alt tarafından gördüm. Kuvvetli bir telepati beni dışarı sürükledi. Yüzü ile karışık bütün başını ve vücudunun mühim kısmı örtülü bir küçük çocuk ayak seslerim üzerine örtüsünü araladı. Ve bu hayal beni görür görmez bir ağaç gövdesini siper olmiya çalşıyor. Koşuyorum ona... Bu gene her zamanki gibi karşıma çıkmaktan zevk alan "Penbe Gül"dü

Bir kolumla ayaklarını yerden kaldırarak bir kaç adım ötedeki çadırıma götürüyorr, karyolamın üstüne oturtuyorum kirlenmekten korkar gibi çekiniyor.

— Otur küçüğüm diyorum.

ıslak vücuduna yapışan örtüsünü almak istedim vermemek istedi.

— Hasta olacaksın amma

"Penbe Gül....

Soğuktan sararan bu yüzde bir penbelik peyda oluyor.. Başu önüne eğik güllü şalvarının bir yeri ile oynıyan bu yüze dikkatle bakıyorum. Kor bir dudak, Ve sonra yanaklarında gölgeler yapan

uzun kirpikler.. Ondan daha koyu kaşlar ; kıvrıkcık kuzguni saçlarla sâslenen bu yüz hakikaten güzeldi.. Kirpikleri yavaş, yavaş yukarı kalktı.. İri siyah belekli bir çift göz karşısında hayretle bakan genç subayı bir dakika süzdü.. Ben bu gözlerde saklı saf bir çocuk aşkı sezdim..

- Penbe gül, ne işin vardır burada-

Yanaklarına kıvrılarak düşen saçlarını elleri ile iterek yüzüme bakmadan cevap verdi..

— Kumuzum sürüden çıkmadı aramaya çıktım asker ağabey..

Ağabey diye açılan titrek dudukları " sevgili ,, der gibi heyecanla kapandı.

Her tesadüfle önüme çıkan bu onbeş yaşındaki çocuk acaba beni seviyormudu ?..

Ona biraz acımak istedim :

— Baban varmı "Penbe Gül" ?

— Var amma anam yok.

Kardeşlerin ?

— Bir öz ağabeyim var.

— Birde asker ağabeyin yokmu "Penbe Gül,, ?..

Dışardaki seslerden ürker gibi kapıya baktı ve kızardı:

— O, başka ağabey ?

— Nasıl başka "Penbe Gül,, ?

— I...

Bir şey söylemedi, hep önüne baktı.. Çıplak, çamurlu ayaklarını karyolamın altına saklamıya çalşıyor..

— Seviyormusun ağabeyini diyo-

rum ?.

- Seviyorum.. diyor
- Ya asker ağabeyini ?.
- !..

Yine susuyor — Kırmızı yanaklarını gölgeliyen kirpikleri gözlerini kapatmaya çalışırken çenesinden tutuyor, yüzünü yukarı doğru kaldırıyorum.

Siyah gözlerinin hafif aralığını bir damla yaş kapatmaya çalışıyor.

- "Penbe Gül,, diyorum asker ağabeyin de seni çok seviyor.
- !..

Yine susuyor, susuyorum. Bu çocuk kalbimde beliren ilk aşk eminim ki Ona ; İçinden gelen başka bir duygu var. Demek beni sevdiği için görünmek, yakalanmak tehlikesini göze alarak buraya kadar bahane ile gelen bu küçüğü bende seviyorum. kaputumu omuzuna koydum.. Bir fincan sıcak çayı içmiye çalışırken gözlerinden yaşlar boşanıyor. Onu, göğsüme çekerek teselli etmiye çalışıyorum.. masum bilmediği bir sevgiyi "ağabey,, sevgisinde toplayan "Penbe Gül" bana annesinin nasıl yunanlılar elinde öldürüldüğünü anlattı.. Bende onunla beraber ağladım..

**

Tepe köy
21 - 10 - 934

Çok dolaştığım yolları artık öğrenmişti O.. Her gün küçücük kuzusu ile önüme çıkan "Penbe Gül" bu gün görünmedi.. Onun yerine kirli yüzü bir oğlan

21

çocuğu önüme çıktı.. Bir dakika bana baktı ve sonra yanıma yaklaştı.. Belli ki bir şey söylemek istiyordu. Sordum : — "Penbe Gül" hasta dedi.. İçimde bir şey burkuldu. Ve elinde tuttuğu sarı bir kâğıdı bana uzattı.. Gülümseyerek açtım onun, "Asker ağabey; meraklanma hastalandım yine iyi olurum. Bu gün bizim mahal-leye bir yol ugra"

Penbe Gül

**

Yazılarını okumak için epey zahmet çektim. Ve adımlarım bu küçüğün arzusunu yerine getirmek için köy içine doğruldu.. Çeşme başındaki köy kızlarına onun evini sormak için yaklaşırken birer birer kaçtılar.. Su içmek bahanesi ile dudaklarımı çeşmeye uzattım. Başımı kaldırdığım zaman gözlerim sarı sıvıklı alçak bir eve ilişti. Pencerede boynu sarılı "Penbe Gül'ü gördüm : Bana baktı. Ve sonra arkasından hızla birisi pencereden onu içeri aldı. Bu kadın belli ki üvey anasıydı..

**

Tepe köy
24 - 10 - 934

Üçüncü siyansa ısrarla oturdum. Bu oyunda senin şansına "Penbe Gül" Bon şans....

Şöyle böyle 25 lira kârım var.

**

Tepe köy
25 - 10 - 934

Ben yine koruluğın sıklaştığı yere gittim. Yine Penbe Gül,,

yoktu. Küçük Hasanla haber gönderdim. Bir saata varmadan beni buldu..

— Niçin böyle geç kaldın "Penbe Gül,, diyorum :

— Ancak vakit buldum asker ağabey diyor.

Yanıma oturttum. Sevilen bir kedi yavrusu kadar şımarık koluna boynuna, güllü şalvarının cepkeni ile birleştiği yerde dar bir halka teşkil eden beline dün şansına oynadığım oyunda kazandığım parayla aldığım, kemerini bileziklerini, parlak taşlı küpelerini takıyorum . Daha kucagında yığılan bir sürü oyuncak ve cici lere gülerək bakıyor. Bu çocuk sevincini gözlerinde görmek bana bir baba gururu veriyor. Onu, öpmek için yaklaşıyorum çekiniyor.

— Ağabeyin değilmiyim "Penbe Gül,, diyorum.

— Ağabeyim beni öpmez ki diyor

Sol cebimin üzerindeki sarı kanadımı öperek ayrıldı.

**

Tepe köy
26 - 10 - 934

Bu gün buradan ayrılıyorz. Çadırlar toplandı, eşyalar hazır "Penbe Gül,,ü yine oracıkta buldum. Ağhıyarak bana koştı.

— Asker ağabey gidiyormuşsunuz bu gün dedi.

— Ya !.. gidiyoruz "Penbe Gül,, dedim..

— Beni hiç unutacakmısın ?

— Unuturmüyüm hiç.. seni bu az zamanda o kadar çok sevdimki ağabeyimden çok diyor.

Bana mektup yazacağını söyledi.. Ona adresimi kendi eli ile yazdırdım. Yaşlı gözlerini öperken bende ağlıyordum koynuna saklıyarak getirdiği bir resimini verdi.

— Bende sana versem "Penbe Gül,, saklıya bilirmisin dedim.

— Ağabeyim görse darılır ama buracıkta saklarım diye koynunu işaret etti. Bende ona resimimi verdim.

**

Meydana gene bir sürü halk toplanmış gözlerim bu kalabalık içinde yine "Penbe Gül,,ümü aradım seçemedim onu.. Büküy bir üzüntü ile tayyaremı kaldırmıya çalışırken "Penbe Gül,,ün « asker ağabey » diyen sesni duyar gibi oldum.

Alçaktan meydan üzerinde bir kaç defa döndüm.. Mendi salhıyanlar arasında belliki oda var. Bu yerden ayrılacağıım için yanıyorum. Gönlümde bir çift siyah göz, masum bir yüz, izmir görününceye kadar bir çocuk aşkı için akan göz yaşlarımı rüzgârlar kuruttu..

F. Tugay

İmtiyaz sahibi : Diyarbakır Halkevl
Umum neşriyatı İdare eden
Avukat Ağâh Arman

Diyarbakır Basımevinde basılmıştır.

Diyarbakır Hakkında Yapılan Etüdler

Yazan : K. Baykal

13 — Tarihi osmani encümeni mecmuası, Cüz 6, Şubat 1326. Halil Etem'in "Bibliyografya-Amida" yazısı.

Bundan önceki sayılarımızın bu sütununda yazdığım son eser "Amida" olduğu için onu tamamlaması itibarile bu makaleyi buraya kaydediyorum.

12,5 sayfa olan bu yazıda Halil Etem merhum "Amida"yı güzelce tetkik etmiş, kitabelere uzun uzadıye temas etmemiş, bilhassa beğendiği kısım olan tarih kısmını yazmış. Tetkik çok iyi, fakat müellifin sübjektif görüşleri hakkında mutalaa beyan etmemiş. İhtimal şehrimizi görmemiş, kitabeleri kendisi okumamış olduğundan sübjektif görüşünü anlamamıştır.

Bu yazı Diyarbakırın tarihini öğrenmek isteyenler için güzel bir yazıdır. Fakat Osmanlıcadır.

14 — Ortazaman anadolu kitabeleri repertuarı. 297 — 857. Ankara Tarih — dil coğrafya fakültesi orta zaman tarihi semineri çalışmaları. Çıkaran M. Fuat Köprülü. İstanbul devlet matbaası 1937.

Bu eserin yalnız ilk forma-

sını gördüm. Bir önsözünden sonra şehrimizin dağ kapısındaki kitabelerinden üç tanesi yazılmış.

Önsözde islâm epigrafyasının kurucusu olan MaX van Berchem'in açtığı yoldan, Kahiredeki Fransız enstitüsünün faaliyetinin ehemmiyetinden, Berkemin çalışma arkadaşı Halil Etemin mesaisinden ve bizde kitabe toplayan başka zatlardan bahsedildikten sonra fakültenin bu çalışmalar üzerinde bir repertuar yapılması lüzumu hissettiğinden ve bu eseri bu lüzuma göre yaptığından bahsediliyor.

Maalesef kitabın diğer formlarını göremedim. Bu formada önsözden sonra yazılan üç kitabede "Amida"ya tabi olmuşlar. Yazılan kitabelerin doğrularını biz okuduk. Ve önce neşredilen sayılarımızda yazdık. Şimdiden sonrada yazacağız. Yazarken şu esasları göz önünde tutuyoruz :.

Tarih sırasına göre birbirine ilgili olan kitabeleri guruplar halinde tertip ediyoruz. Her kitabeyi yerinde görüyor harf ve kelimelerini dikkatle tetkik ediyor ve öyle okuyoruz. Hali hazır şekil ve tertiplerinde bozmiyoruz. Bazı kitabeler türlü zamanda

tamir görmüş , taşların yerleri değişmiş, mantiki silsile kalmamış. Biz olduğu gibi tesbit ediyor ve mantiki sırayı da ayrıca işaret ediyoruz.

Küfi yazıları okumakta mümâresesi çok olan emekli baş öğretmen Süleyman Savcı kendi imzasile metin halinde dergiye veriyor. Ben AMİDA'yı da iyice tetkik ettim. Asıl kitabeleri yerlerinde okudum Amidanın eksik ve yanlış taraflarını tesbit ettim.

Süleyman Savcının yazılarının altına "Tenkid" başlığı ile bu tetkik muhassalasını yazıyorum.

Kitabelerin neşri bitince kitabelere dayanarak şehrimizin hakiki tarihini de yapacağız. Bu çalışmalarımızı sayın üstadlarımız her halde iyi görürler.

K. Baykal

